

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

NEGYEDIK SZEKCIÓ

SÜVEGES kontra MAGYARORSZÁG ÜGY

(50255/12. sz. kérelem)

ÍTÉLET

STRASBOURG

2016. január 5.

Az ítélet az Egyezmény 44. cikkének 2. bekezdésében foglalt körülmények beálltával válik véglegessé. Szerkesztői változtatás alá eshet.

A Süveges kontra Magyarország ügyben

az Emberi Jogok Európai Bírósága (Negyedik Szekció) Tanácsként tartott ülésén, melynek tagjai voltak:

Vincent A. De Gaetano, *elnök*,

SajóAndrás ,

Boštjan M. Zupančič,

Nona Tsotsoria,

Krzysztof Wojtyczek,

Egidijus Kūris,

Gabriele Kucsko-Stadlmayer, *bírák*,

és Françoise Elens-Passos, *szekció-hivatalvezető*,

a 2015. november 24-i zárt ülésén lefolytatott tanácskozását követően az utóbbi időpontban elfogadott alábbi ítéletet hozza:

AZ ELJÁRÁS

1. Az ügy alapja egy Magyarország ellen benyújtott kérelem (50255/12. sz.), amelyet az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezmény ("az Egyezmény") 34. cikke alapján egy magyar állampolgár, Süveges Péter ("a kérelmező") 2012. augusztus 02-án terjesztett a Bíróság elé.

2. A kérelmezőt Kádár A. Budapesten praktizáló ügyvéd képviselte. Magyarország Kormányát ("a Kormányt") Tallódi Z. kormányképviselő, az Igazságügyi Minisztérium munkatársa képviselte.

3. A kérelmező az Egyezmény 3. cikke alapján azt állította, hogy a házi őrizete körülményei kimerítették az embertelen és kegyetlen bánásmód fogalmát az Egyezmény 5. cikke 3. és 4. bekezdése értelmében, a fogva tartása indokolatlanul elhúzódott, és a szabadon bocsátása iránti indítványai kapcsán folytatott eljárások méltánytalanok voltak. Azt is sérelmezte, hogy a 6. cikk 1. bekezdését megsértve nem tartották tiszteletben az ésszerű időn belüli tárgyaláshoz fűződő jogát, mivel az ellene folytatott büntetőeljárás indokolatlanul hosszú ideig tartott. A 8. cikk alapján sérelmezte továbbá a családtagjaival történő kapcsolattartás korlátozását. Emellett a 9. cikk alapján azt állította, hogy a házi őrizete alatt indokolatlanul korlátozták azt a jogát, hogy kinyilváníthassa vallási meggyőződését.

4. 2014. október 22.-én a 3. cikkhez, az 5. cikk és 3. és 4. bekezdéséhez és a 6. cikk 1. bekezdéséhez és 8. és 9. cikkekhöz kapcsolódó kifogások közlésre kerültek a Kormány felé, a kérelem többi része pedig elutasításra került.

A TÉNYEK

5. A kérelmező 1972-ben született és Budapesten él. Állítása szerint gyakorló katolikus. Az ügy iratai szerint a foglalkozása hitoktató.

I. AZ ÜGY KÖRÜLMÉNYEI

A kérelmező ellen folytatott büntetőeljárás

6. 2005. június 2-án a kérelmezőt őrizetbe vették robbanóanyaggal való visszaélés miatt.

7. 2007. május 11-én a Központi Nyomozó Főügyészség a Pest Megyei Bíróságon a kérelmező ellen vádat emelt súlyosbító körülmények között elkövetett emberölésre történő felbujtás, valamint löfegyver és robbanóanyag törvénytelen birtoklása miatt.

8. Az ügy első tárgyalására a Pest Megyei Bíróság előtt 2007. december 17-én került sor. 2009. március 10-éig az ügyben eljáró bíró, B.H.K. 24 tárgyalást tartott.

9. A kérelmező ellen később a Fővárosi Főügyészség vádat emelt fegyveresen elkövetett rablás miatt. A két büntetőeljárást a Pest Megyei Bíróság 2009. június 22-én egyesítette.

10. A kérelmező elfogultsági kifogást jelentett be az ügyben eljáró bíró ellen. Ezt az indítványt elutasították. A kérelmező ismételt kérésére az ügyben eljáró bíró elfogultságra hivatkozva visszaadta az ügyet. Az ügy elbírálására új bíróként Sz. Gy-t, t nevezték ki., aki a 2009 júniusa és decembere közötti időszakban 11 tárgyalást tartott. Végül ez a bíró is elfogultnak nyilvánította magát, és az ügyet egy újabb bíróhoz, F. A-hoz utalták, aki 2010 szeptembere és 2011 áprilisa között 23 tárgyalást tartott.

11. Eközben 2010. október 25-én a kérelmező ellen a Komárom-Esztergom Megyei Főügyészség súlyosbító körülmények között elkövetett emberölés miatt vádat emelt. Az ügyet a Pest Megyei Bíróság 2011. január 28-án egyesítette a folyamatban lévő büntetőeljárással.

12. 2011. április 17-én a kérelmező elfogultsági kifogást jelentett be F. A. ellen. 2011. június 24-én a Fővárosi Ítéltábla elutasította ezt az indítványt. A bíróság rámutatott, hogy az ügyben eljáró bíró a Pest Megyei Bíróság négy másik alkalmas bírójával együtt pártatlannak vallotta magát. A Fővárosi Ítéltábla határozata ellenére az ügyben eljáró bíró végül visszaadta az ügyet, mivel véleménye szerint a kérelmezőnek a Pest Megyei Bírósághoz írt levelei megsértették az emberi méltóságát.

13. Ezt követően 2011. júliusában az ügyet egy másik bíróhoz, P. S-hez utalták a Pest Megyei Bíróságon, aki nem tartott tárgyalást. 2012. január 25-én a kérelmező különböző, nyilvánvaló célozgatásokat tartalmazó indítványai nyomán ő is visszaadta az ügyet. A Pest Megyei Bíróság további három bírāja szintén elfogultnak vallotta magát. 2012. január 31-én a Fővárosi Ítéltábla a Fővárosi Törvényszéket jelölte ki az eljárás

lefolytatására. A Fővárosi Törvényszéken az ügyben eljáró bíró 2012. május 7-én tartotta az első tárgyalást.

14. A kérelmezőt 2014. február 28-án bűnösnek találták, és életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték azzal, hogy 30 év után bocsátható feltételes szabadságra.

15. 2015. július 2-án ezt az ítéletet a másodfokú bíróság hatályon kívül helyezte, és az ügyet visszautalta az elsőfokú bírósághoz. Az ügy jelenleg ott van folyamatban.

B. A kérelmező előzetes letartóztatása és házi őrizete.

16. A fenti eljárás tárgyában a Kaposvári Járásbíróság 2005. június 4-én őrizetbe vette a kérelmezőt.

17. A fogva tartását a törvény által előírt időközönként többször meghosszabbították 2008. május 30-ig, amikor a Fővárosi Ítéltábla felfüggesztette a fogva tartását, és elrendelte, hogy a jelen ügytől független egyéb büntetőeljárás kapcsán végrehajtandó szabadságvesztés büntetést letöltse.

18. 2010. május 21-én a Tatabányai Járásbíróság a Komárom-Esztergom Megyei Főügyészség által súlyosbító körülmények között elkövetett emberölés miatt kiadott újabb vádemelés nyomán ismét őrizetbe vette a kérelmezőt. 2010. június 1-én a határozatot másod fokon a Komárom-Esztergom Megyei Bíróság helybenhagyta.

19. 2011. február 2-án a kérelmezőt, miután letöltötte a szabadságvesztés büntetését, ismét előzetes letartóztatásba helyezték. Az kérelmező azt állította, hogy a törvény értelmében a fogva tartását hat hónapon belül, vagyis legkésőbb 2011. augusztus 2-án felül kellett volna vizsgálni, de ez nem történt meg.

20. 2011. február 10-én a kérelmező Pest Megyei Bíróságnál ideiglenes intézkedés iránti kérelmet nyújtott be a haladéktalan szabadon bocsátása és házi őrizetbe helyezése ügyében. A bíróság ugyanazon a napon elutasította a kérelmet. A kérelmező sikertelenül fellebbezett. A szabadon bocsátása, illetve kevésbé korlátozó kényszerintézkedés alkalmazása iránti további kérelmei nem vezettek eredményre.

21. 2011. november 21-én a Fővárosi Fellebbviteli Főügyészség felszólította a Fővárosi Ítéltáblát, hogy vizsgálja felül a kérelmező előzetes letartóztatását a büntetőeljárásról szóló törvény 132. § (2) bekezdése értelmében.

22. 2011. december 5-én a fogva tartást az első fokú ítélet meghozataláig meghosszabbították a büntetőeljárásról szóló törvény 129. § (1) bekezdése (b) és (d) pontja értelmében. A Fővárosi Ítéltábla megállapította, hogy, a vádak és a büntetés súlyossága miatt fennáll annak a veszélye, hogy a kérelmező megszökik, továbbá, mivel többszörösen visszaeső, és figyelembe véve a vádban szereplő bűncselekmények számát, fennáll a visszaesés veszélye is.

23. A Kúria 2012. január 6-án jóváhagyta ezt a határozatot megállapítva, hogy a várható szigorú büntetés megalapozottá teszi a szökés veszélyét, és emiatt a kérelmező jelenléte az eljárás során semmilyen más módon nem biztosítható. A Kúria azt is megjegyezte, hogy a kérelmező a legutóbbi bűncselekményt akkor követte el, amikor a kilencéves szabadságvesztéséből feltételesen szabadságra bocsátották, ezért reális a visszaesés veszélye. A bíróság elutasította a kérelmezőnek az egészségi állapotára vonatkozóan részletezés nélkül előadott érveit, és megállapította, hogy személyes helyzete nem indokolja a kevésbé szigorú intézkedést.

24. A kérelmező előzetes letartóztatása 2012. február 2-án elérte a törvényben előírt négyéves időkorlátot. 2012. január 23-án a Budapest Környéki Törvényszék folyamatos rendőri felügyelet alatt házi őrizete helyezte a kérelmezőt, amelynek helyéül T. I., a kérelmező egyik ismerőse lakását jelölte ki. A kérelmező minden hónap minden második szerdáján hagyhatta el a lakást 08:00 és 16:00 óra között. A bíróság megjegyezte, hogy a kérelmező fogva tartásának oka továbbra is fennáll, és a kevésbé korlátozó intézkedés csak azért kerül alkalmazásra, mert az előzetes letartóztatásra érvényes négyéves időkorlát lejárt. A bíróság elutasította a kérelmező azon szabadon bocsátási kérelmét is, amely szerint vállalja, hogy nem hagyja el a lakóhelyét. A bíróság szerint a kérelmezőnek az anyja egészségi állapotára és a vendéglátója szerény anyagi körülményeire vonatkozó érvelése nem lehetett kevésbé szigorú intézkedés alkalmazásának az alapja.

25. 2012. február 8-án a Fővárosi Törvényszék az első fokú ítélet meghozataláig meghosszabbította a kérelmező házi őrizetét. A bíróság megjegyezte, hogy a kérelmezőt 10-15 évig terjedő vagy életfogytiglan szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény elkövetésével vádolják, amely önmagában is a szökés kockázatát jelenti. A bíróság emellett a kérelmező korábbi bűnözői magatartását és az ellene vádként felhozott bűncselekmények számát is figyelembe vette, amikor megállapította, hogy fennáll az ismételt bűnelkövetés veszélye.

26. 2012. március 5-én a Fővárosi Törvényszék helyt adott a kérelmező azon kérelmének, hogy 2012. március 21-én 08:00 és 12:00 óra között elmeessen meglátogatni kórházban lévő anyját, és fogorvosi kezelésen vehessen részt.

27. 2012. március 8-án a kérelmező kérvényezte házi őrizetének megszüntetését, arra hivatkozva, hogy nem rendelkezik saját jövedelemmel, és dolgozni szeretne. Ehhez bemutatta egy társaság állásajánlatát is. A Fővárosi Törvényszék 2012. március 14-én azzal az indokkal utasította el a kérelmét, hogy nem merültek fel a házi őrizet szükségességét érintő új körülmények.

28. 2012. április 16-án a kérelmező engedélyt kapott, hogy kivételesen eltávozhasson a házi őrizetből minden hónap utolsó pénteki napján 09:00 és 15:00 óra között, hogy meglátogassa kórházban lévő anyját. A kérelmező által benyújtott kérelem további, a házi őrizetből történő heti kétszeri eltávozásra vonatkozó részét elutasították.

29. További kérelmének, hogy kivételesen engedélyezett eltávozás keretében 2012. június 21-én 5 óra időtartamban meglátogathassa anyját, és valamely civil szervezet irodájában tanulmányozhassa az ügye iratait, a bíróság 2012. június 18-án helyt adott.

30. 2012. július 16-án a kérelmező engedélyt kapott arra, hogy 2012. július 28-án 06:00 és 18:00 óra között Pápán meglátogassa apját.

31. 2012. július 18-án a kérelmező egészségügyi okok miatti eltávozásra vonatkozó további kérelmének a bíróság helyt adott. A Fővárosi Törvényszék azonban elutasította azt a kérelmét, hogy eltávozhasson abból a célból, hogy anyjának napi szinten gondját viselje, konkrétan, hogy beadja neki az inzulininjekciót. A bíróság a döntést azzal indokolta, hogy T. I., a kérelmező nőismerőse és terhelttársa a büntetőeljárás során, aki a kérelmező anyjának a lakásában lakott, ezt el tudja végezni helyette. A bíróság azt a véleményét is kinyilvánította, hogy a napi hosszabb eltávozás összeegyeztethetetlen lenne a házi őrizettel.

32. A bíróság 2012. július 20-án és augusztus 1-én helyt adott a kérelmező által benyújtott, az eltávozására irányuló további indítványoknak, hogy anyját július 23-án (15:00 és 22:00 óra között), illetve augusztus 3-án és 15-én orvosi vizsgálatokra kísérhesse.

33. A kérelmező további kérelmeket nyújtott be 2012. augusztusában, hogy havonta kétszer Pápán meglátogathassa végső stádiumban lévő beteg apját, hazavihesse anyját kórházi tartózkodását követően, és elintézhesse anyja bizonyos ügyeit a bankjánál és a korábbi munkahelyén, mivel a gondokság alá helyezésével kapcsolatos eljárás folyamatban volt.

34. A Fővárosi Törvényszék a 2012. augusztus 14-én hozott határozatában engedélyezte, hogy a kérelmező minden negyedik szombaton 06:00 és 18:00 óra között eltávozzon és meglátogassa apját, és augusztus 22-én 07:00 és 10:00 óra között hazakísérje anyját a kórházból. Arra irányuló kérését, hogy felkereshesse anyja bankját és munkahelyét, a bíróság elutasította, mivel nem adta meg a fenti helyek címét, és a büntetőeljárásról szóló törvény 138. § (1) bekezdése értelmében az eltávozás csak meghatározott időre és helyre engedélyezhető. Azzal kapcsolatban, hogy a kérelmező szerette volna gyakrabban látogatni az apját, a bíróság megjegyezte, hogy a házi őrizetből való hosszú időszakon keresztüli rendszeres távollét veszélyeztetné az őrizettel elérni kívánt célt, hogy a kérelmező az eljárás alatt jelen legyen. A kérelmező fellebbezett, azzal érvelve, hogy az anyja segítésére kijelölt időtartam túl rövid, és apja egészségügyi állapota rohamosan romlik, ami miatt gyakrabban, vagyis kéthetente kellene látogatnia, továbbá, hogy már megadta az anyja bankjának és munkahelyének elérhetőségét. 2013. október 1-én a Fővárosi Ítéletábra másodfokon eljárva megállapította, hogy a kérelmezőnek az anyja segítésére szánt idő miatti fellebbezése megalapozott, ugyanakkor okafogyottá vált, mivel a kérelmező anyja időközben elhagyta a kórházat. A kérelmező fellebbezésének további részét a bíróság elutasította.

35. A kérelmező arra vonatkozó további kéréseinek, hogy 2012. augusztus 14-én és szeptember 2-án meglátogathassa apját, a bíróság nem adott helyt. A kérelmező apja 2012. október 8-án elhunyt.

36. 2012. október 10-én a bíróság a 2012. október 15. és 17. közötti időszakra engedélyezte a kérelmezőnek a távozást, hogy intézkedhessen apja temetésével kapcsolatban.

37. 2012. december 3-án a Fővárosi Törvényszék megszüntette a kérelmező házi őrizetét, azzal a feltétellel, hogy lakóhelyét nem hagyhatja el. A bíróság úgy vélte, nincs oka azt feltételezni, hogy a kérelmező akadályozni fogja az igazságszolgáltatást, vagy visszaesővé válik. Ugyanakkor a bíróság véleménye szerint olyan súlyos bűncselekménnyel vádolták, amely kényszerintézkedést tesz szükségessé.

38. A Fővárosi Ítéltábla fellebbezés nyomán megváltoztatta az első fokú határozatot, és 2012. december 20-án a kérelmezőt házi őrizetbe helyezte. A bíróság úgy vélte, hogy a bűncselekmény súlyosságára tekintettel fennáll a szökés kockázata, továbbá a kérelmező ellen hozott több korábbi ítélet alapján fennáll a visszaesés veszélye is.

39. 2012. december 21-én a Fővárosi Törvényszék elutasította a kérelmező arra vonatkozó indítványát, hogy vasárnaponként 07:00 és 11:00 óra között távozhasson, és szentmisén vehessen részt, valamint azt a további indítványát, hogy 2012. december 27-én és 28-án, továbbá 2013. január 4-én eltávozhasson. A bíróság megállapította, hogy, mivel a foglalkozása hitoktató, a kérelmezőt nem korlátozzák aránytalanul vallása gyakorlásában. Ezt a határozatot a Fővárosi Ítéltábla fellebbezés nyomán 2013. január 24-én helybenhagyta, megállapítva, hogy a kérelmező vallási meggyőződése nem szolgáltat alapot arra, hogy engedélyt kapjon a távozásra a házi őrizetből, továbbá megjegyezve, hogy az ilyen engedély általában az őrizetben tartott személy személyi körülményeiben bekövetkezett változásokat hivatottak tükrözni. A bíróság úgy vélte, hogy az ilyen kérés csak akkor teljesíthető, ha meghatározott helyhez, illetve célhoz kötött.

40. Időközben a kérelmező vendéglátója, T. I. több alkalommal panaszt nyújtott be különböző hatóságoknál amiatt, hogy a kérelmezőt felügyelő rendőrök beavatkoznak a magánéletébe. Azt is közölte, hogy - ahogy azt már a házi őrizet kezdetekor is jelezte - nem rendelkezik megfelelő anyagi eszközökkel ahhoz, hogy a kérelmező számára szállást biztosítson.

41. 2013. január 7-én T. I. indítványt nyújtott be a Fővárosi Törvényszéknél, jelezve, hogy a kérelmező távozni fog a lakásából, mivel a továbbiakban nem tudja biztosítani az ellátását. Ugyanazon a napon a kérelmező arra kérte a bíróságot, hogy a házi őrizete helyeként egy nagytevei kempinget jelöljön ki. A bíróság közölte vele, hogy a megfelelő hatóságoktól kapott információk alapján a kemping nem alkalmas téli lakóhelynek. Ennek ellenére a kérelmező fenntartotta a kérését.

42. 2013. január 8-án a nyomozási bíró új határozatot hozott, amelyben a kérelmező házi őrizetének helyeként a nagytevei kempinget jelölte ki. 2013. január 8-án a Pápai Rendőrkapitányság jelentést írt a kérelmezőnek a kempingben való tartózkodásáról, amelyben megállapította, hogy az

"időjárás, az élelem hiánya és a rossz higiénés körülmények" veszélyeztetik a kérelmező egészségét. 2013. január 9-én a Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányság kérvényezte a Fővárosi Törvényszéknél, hogy módosítsa a 2013. január 8-án hozott határozatát, mivel a kemping nem alkalmas a huzamosabb ideig történő ott-tartózkodásra.

43. 2013. január 14-én a kérelmező ismét kérvényezte házi őrizete megszüntetését. 2013. január 16-án az indítványát a Fővárosi Törvényszék elutasította, megállapítva, hogy nincs alapja a 2012. december 20-án hozott határozat módosításának, és a kérelmező tisztában volt a kempingben található körülményekkel, amikor azt kérte, hogy ott helyezték el.

44. 2013. január 18-án a helyi körzeti orvos elintézte, hogy a kérelmező bekerüljön a Pápai Kórházba. A kórházi vizsgálatok eredményei nem vezettek olyan megállapításokhoz, amelyek a kérelmező további kezelését indokolták tétlen voltára, ezért ugyanazon a napon kiengedték, és egy szociális ellátó intézményben helyezték el Pápán.

45. 2013. január 21-én a Fővárosi Törvényszék módosította a 2013. január 8-án kelt határozatát, és elrendelte a kérelmező házi őrizetét, amelynek helyéül ismét T. I. lakását jelölte ki. A határozat ellen a kérelmező által benyújtott fellebbezés nem vezetett eredményre. A 2013. február 26-án hozott határozatában a Fővárosi Ítéltábla ismét emlékeztetett arra, hogy a kérelmező többszörös visszaeső, akit súlyos bűncselekményekkel vádolnak, ezért fennáll a szökés és visszaesés veszélye. A bíróság emellett megjegyezte, hogy amennyiben nem telt volna le az előzetes letartóztatás törvényben előírt leghosszabb határideje, a legszigorúbb korlátozó intézkedést kellett volna alkalmazni. A bíróság azzal is érvelt, hogy az intézkedés nem aránytalan, mivel az eljárás elhúzódását kompenzálta az, hogy a törvény alapján megszüntették a kérelmező előzetes letartóztatását. A bíróság elutasította a kérelmező azon érvelését is, hogy bizonyos terhelttársai házi őrizetét megszüntették.

46. 2013. július 10-én a Fővárosi Törvényszék a törvényi előírások alapján felülvizsgálta a kérelmező házi őrizetét, és ugyanakkor határozatot hozott a kérelmezőnek a házi őrizet megszüntetése iránti kérelméről. A bírósági tárgyaláson a bíró a kérelmezőnek és az ügyésznek bemutatott egy állítólag a kérelmező korábbi cellatársaitól származó levelet. A levél írója arról tájékoztatta a bíróságot, hogy a kérelmező állítólag akadályozni akarja a büntetőeljárást azáltal, hogy a nyomozási bírót fizikai erőszak alkalmazásával megfenyegeti, majd elfogultsági kifogás alapján kéri a kizárását, bírói hibák miatt büntetőeljárást kezdeményez az ügyben eljáró bíró ellen, megszökik, és vádlott-társát is felbujtja erre. A kérelmező kérte, hogy közvetlenül férhessen hozzá az irathoz, mert ha nem kap tájékoztatást arról, ki a levélíró, akkor nem tudja cáfolni se az illető indokait, se a levél tartalmának a hitelességét. A bíróság a levél írója személyes adatainak a büntetőeljárásról szóló törvény 60.§ (1) szakaszában előírt védelmére hivatkozva elutasította a kérelmet.

47. A bíróság a visszaesés és szökés veszélye miatt helybenhagyta a kérelmező házi őrizetét a büntetőeljárásról szóló törvény 129.§ (2) szakasza

értelmében. Határozatában a bíróság a bűncselekmények és a kiszabható büntetés súlyosságára hivatkozott annak megállapításakor, hogy fennáll annak a lehetősége, hogy a kérelmező megszökik. A bíróság azt is megállapította, hogy mivel a kérelmező visszaeső, fennáll a az ismételt bűnelkövetés veszélye. Határozatában a bíróság a levelet az egyik figyelembe veendő tényállási elemként nevezte meg.

48. 2013. július 22-én a Fővárosi Törvényszék engedélyezte a kérelmezőnek, hogy 2013. július 22. és augusztus 15. között minden másnap távozzon a házi őrizetből és gyógytornára járjon.

49. 2013. augusztus 8-án a Fővárosi Törvényszék elutasította kérelmező azon kérelmét, hogy munkavállalási céllal, illetve anyja gondozása miatt naponta távozhasson a házi őrizetből, mivel megállapította, hogy az ilyen jellegű napi szintű rendszeres távollét esetén nem teljesülne a házi őrizet célja.

50. 2013. szeptember 12-én a kérelmezőt kinevezték az anyja gondnokává.

51. A kérelmező 2013. november 8-ig volt házi őrizetben, amikor egy másik bűncselekmény kapcsán folytatott büntetőeljárás során előzetes letartóztatásba helyezték.

52. 2015. július 2-től a kérelmező a másodfokú bírósági határozatot követően - amely hatályon kívül helyezte az ellene hozott ítéletet, és az ügyet visszautalta az elsőfokú bírósághoz - ismét előzetes letartóztatásban van.

II. B. Vonatkozó hazai jogszabályok

53. Az 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról a következőképpen rendelkezik:

129. §

"(2) A terhelt előzetes letartóztatásának szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt folytatott eljárásban, és akkor van helye, ha ...

b) szökésének vagy elrejtőzésének veszélyére tekintettel vagy más okból megalapozottan feltehető, hogy az eljárási cselekményeknél a jelenléte másképp nem biztosítható,

c) megalapozottan feltehető, hogy szabadlábon hagyása esetén, különösen a tanúk befolyásolásával vagy megfélemlítésével, tárgyi bizonyítási eszköz, okirat megsemmisítésével, meghamisításával vagy elrejtésével megghiúsítaná, megnehezítené vagy veszélyeztetné a bizonyítást, ...

d) megalapozottan feltehető, hogy szabadlábon hagyása esetén a megkísérelt vagy előkészített bűncselekményt véghezvinné, vagy szabadságvesztéssel büntetendő újabb bűncselekményt követne el."

130. §

"(2) A bíróság előzetes letartóztatás helyett lakhelyelhagyási tilalmat, házi őrizetet vagy távoltagest is elrendelhet."

131. §

"(1) A vádirat benyújtása előtt elrendelt előzetes letartóztatás az elsőfokú bíróságnak a tárgyalás előkészítése során hozott határozatáig, de legfeljebb egy hónapig tart. Az előzetes letartóztatást a nyomozási bíró alkalmanként legfeljebb három hónappal, összesen legfeljebb az előzetes letartóztatás elrendelésétől számított egy év elteltéig meghosszabbíthatja. Ezt követően az előzetes letartóztatást a törvényszék egyesbíróként eljárva, a nyomozási bíró eljárására vonatkozó szabályok szerint, alkalmanként legfeljebb két hónappal meghosszabbíthatja."

133. §

"(1) Az előzetes letartóztatás megszüntetése iránti indítványt a bíróság érdemben megvizsgálja, és erről indokolt határozatot hoz. Ha a terhelt, illetőleg a védő az ismételt indítványban új körülményre nem hivatkozik, a bíróság az indítványt érdemi indoklás nélkül elutasíthatja."

136. §

(1) A bíróságnak, az ügyésznek, illetve a nyomozó hatóságnak arra kell törekednie, hogy az előzetes letartóztatás a lehető legrövidebb ideig tartson. a terhelt előzetes letartóztatásban van, az eljárást soron kívül kell lefolytatni."

138. §

(1) A házi őrizet a terhelt mozgási szabadságát és a tartózkodási helye szabad megválasztásának jogát korlátozza. Házi őrizet elrendelése esetén a bíróság által kijelölt lakást és az ahhoz tartozó bekerített helyet a terhelt csak a bíróság határozatában meghatározott célból, különösen a mindennapi élet szokásos szükségleteinek biztosítása vagy gyógykezelés céljából az ott írt időben és távolságra (úti célra) hagyhatja el.

(2) A házi őrizet akkor rendelhető el, ha a bűncselekmény jellegére és a büntetőeljárás időtartamára, vagy a terhelt eljárás során tanúsított magatartására tekintettel az előzetes letartóztatással elérni kívánt célok ezzel is biztosíthatók."

210. §

"(1) A nyomozási bíró ülést tart, ha az indítvány tárgya

a) a személyi szabadságot elvonó vagy korlátozó kényszerintézkedés ... elrendelése,

b) előzetes letartóztatás vagy házi őrizet meghosszabbítása, és az indítványban a korábbi határozathoz képest a meghosszabbítás okaként új körülményre hivatkoztak"

211. §

"(3) Az ülésen az indítványozó az indítványt megalapozó bizonyítékokat írásban előterjeszti, vagy szóban előadja. A jelenlevőknek módot kell adni arra, hogy az indítványozó bizonyítékait - a 186. § keretei között - megismerjék. Ha az értesített nem jelent meg, de az észrevételét írásban benyújtotta, ezt a nyomozási bíró ismerteti.

(4) A nyomozási bíró megvizsgálja, hogy az indítvány törvényi előfeltételei fennállnak-e, nincs-e akadálya a büntetőeljárásnak, és az indítvány megalapozottsága iránt nem támaszthatók-e ésszerű kételyek. A 210. § (1) bekezdésének a)-d) pontja esetén a vizsgálat kiterjed a gyanúsított személyi körülményeire is."

214. §

"(1) A nyomozási bíró - ha e törvény másképp nem rendelkezik - az indítvány előterjesztésétől számított három napon belül indokolt végzéssel határoz, amelyben az indítványnak helyt ad, részben ad helyt, vagy azt elutasítja. Az indokolás tartalmazza az indítvány lényegét, az eljárás alapjául szolgáló bűncselekmény rövid leírását és minősítését, az indítvány törvényi feltételeinek fennállását vagy azok hiányára való utalást. Ha a nyomozási bíró az indítványt elutasította, változatlan alapon újabb indítvány előterjesztésének nincs helye."

215. §

"(1) A nyomozási bíró határozata ellen az jelenthet be fellebbezést, akivel a határozatot közölték. A kihirdetés útján közölt határozat elleni fellebbezést a kihirdetés után nyomban be kell jelenteni. ...

(5) Fellebbezésre tekintet nélkül végrehajtható a személyi szabadságot elvonó vagy korlátozó kényszerintézkedés elrendelése."

54. 6/2003. (IV. 4.) IM-BM együttes rendelet az alábbiak szerint rendelkezik:

1. §

"(1) Ha a bíróság a terhelt házi őrizetét rendeli el, a házi őrizet céljára azt a lakást és az ahhoz tartozó bekerített helyet (a továbbiakban: kijelölt lakás) jelöli ki, amelyben a terhelt életvitelszerűen tartózkodik.

(2) Házi őrizet elrendelése esetén a bíróság közli a terhelttel, hogy a kijelölt lakást csak a bíróság határozatában megjelölt célból, az ott írt időben és távolságra (úti célra) hagyhatja el."

A JOG

II. AZ EGYEZMÉNY 3. CIKKÉNEK ÁLLÍTÓLAGOS MEGSÉRTÉSE

55. A kérelmező azt állította, hogy a 2013. január 7. és 18. közötti házi őrizete körülményei kimerítették az embertelen és megalázó bánásmód fogalmát az Egyezmény 3. cikke értelmében, amely kimondja az alábbiakat:

"Senkit sem lehet kínzásnak, vagy embertelen, megalázó büntetésnek vagy bánásmódnak alávetni."

56. A Kormány vitatta a panaszt.

A. A felek előterjesztései

57. A kérelmező elsősorban azzal érvelt, hogy az alperes állam nem tett megfelelő lépéseket annak érdekében, hogy őt az embertelen és megalázó bánásmódtól megvédje, mivel nem tett intézkedéseket, hogy a házi őrizete idejére megfelelő életkörülményeket biztosítson.

58. A Kormány előadta, hogy a kérelmező kifejezetten kérte, hogy a házi őrizetének a helye a nagytevei kemping legyen, és ezt azután tette, hogy figyelmeztették arra, hogy a kemping nem alkalmas téli lakóhelynek. Emellett a helyi rendőrkapitányság folyamatosan megfigyelte a körülményeket a kemping területén, és jelezte az illetékes bíróság felé, hogy a körülmények nem megfelelőek. E figyelmeztetést követően a kérelmező elhelyezését haladéktalanul megváltoztatták. A rendőrség kórházba vitte, majd egy szociális gondozó otthonban helyezte el.

B. A Bíróság értékelése

59. A Bíróság ismét emlékeztet arra, hogy ahhoz, hogy a 3. cikk hatálya alá essen, az adott ügyben szóban forgó szenvedésnek és megaláztatásnak meg kell haladnia a szenvedés és megaláztatás azon szintjét, amely a törvényes bánásmód vagy szenvedés adott formájához óhatatlanul hozzátartozik. A személyeket a szabadságuktól megfosztó intézkedések gyakran tartalmazhatnak ilyen elemeket (ld. *Kim v. Ukraine*, no. 29872/02, § 30, 29 November 2005). A fogva tartás körülményeinek értékelésénél figyelembe kell venni az adott körülmények kumulatív hatását és a fogva tartás időtartamát. (ld. *Kalashnikov v. Russia*, no. 47095/99, §§ 95 és 102, ECHR 2002-VI; *Kehayov v. Bulgaria*, no. 41035/98, § 64, 18 January 2005; and *Iovchev v. Bulgaria*, no. 41211/98, § 127, 2 February 2006)

60. A jelen ügyben a Bíróság megjegyzi, hogy a kialakult helyzet abból a tényből eredt, hogy a kérelmező ellen az állami hatóságok által az előzetes letartóztatás helyett elrendelt olyan kényszerintézkedést foganatosítottak, amely magában foglalta a szabadságától való megfosztását. Ennélfogva a Bíróság megítélése szerint azok a hatóságok bizonyos mértékben felelősek voltak azokért a körülményekért, amelyeket a kérelmezőnek el kellett viselnie

61. Mindemellett a házi őrizet fizikai körülményei a kérelmező saját választásának a következményei voltak, hiszen ő kérte, hogy a kempingben helyezték el. A Fővárosi Törvényszék értesítette őt arról, hogy a helyi rendőrségtől kapott információk szerint az a hely nem alkalmas lakóhelynek a téli időszakban. A kérelmező az információ ellenére sem kérte, hogy a házi őrizete helyéül egy másik helyszínt jelöljenek meg, hanem továbbra is kitartott e kérése mellett.

62. A Bíróság azonban megjegyzi, hogy mihelyt a hatóságok értesültek arról, hogy a kempingben tartózkodás a kérelmezőnél esetleg fizikai következményekkel jár, azonnal megváltoztatták a tartózkodási helyét (ld. fentebb a 44-45. pontot), és végül kiderült, hogy a kérelmező miatt nem szorult orvosi kezelésre, mert a kempingben tartózkodás miatt nem betegedett meg.

63. A Bíróság emellett megjegyzi, hogy a panaszolt helyzet csak viszonylag rövid ideig, vagyis 2013. január 7-18-ig, tehát 11 napig tartott (ld. fentebb a 42 és 45. pontot). A Bíróság korábban már megállapította, hogy az egyébként nem elfogadható körülmények között eltöltött idő rövidsége figyelembe veendő tényező (ld. *Fetisov and Others v. Russia*, nos. 43710/07, 6023/08, 11248/08, 27668/08, 31242/08 és 52133/08, § 138, 17 January 2012; *Dmitriy Rozhin v. Russia*, no. 4265/06, § 53, 23 October 2012; *Kurkowski v. Poland*, no. 36228/06, § 67, 9 April 2013; *Sergey Chebotarev v. Russia*, no. 61510/09, § 45, 7 May 2014; és *Anatoliy Kuzmin v. Russia*, no. 28917/05, § 44, 25 June 2015), és ez alapján a Bíróság a kifogásolt körülményekről úgy vélte, hogy azok nem érték el az embertelen és megalázó bánásmód kritériumának megfelelő súlyossági fokot. A Bíróság a jelen ügyben is hasonló megközelítést alkalmaz.

64. Ennek megfelelően a fenti tényezők összessége azzal a ténnyel együtt, hogy a kifogásolt őrizet alá helyezés nem történt volna meg, ha a kérelmező nem kérte volna kifejezetten, hogy a kempingben helyezték el, arra enged következtetni, hogy a kérelmező által elszenvedett bánásmód nem érte a súlyosságnak azt a minimális szintjét, amely alapján a 3. cikkre lehet hivatkozni. Ebből következően a kérelemnek ez a része nyilvánvalóan alaptalan az Egyezmény 35. cikke 3. bekezdésének a) pontja szerinti értelemben, s ezt a részt az Egyezmény 35. cikkének 4. bekezdése alapján el kell utasítani.

II. AZ EGYEZMÉNY 5. CIKKE 3. BEKEZDÉSÉNEK ÁLLÍTÓLAGOS MEGSÉRTÉSE

65. A kérelmező panaszolta, hogy az előzetes letartóztatásának időtartama összeegyeztethetetlen volt az Egyezmény 5. cikkének 3. bekezdésében foglalt "ésszerű idő" követelményével, amelynek idevonatkozó része kimondja:

"E Cikk 1. c) bekezdésének rendelkezésével összhangban letartóztatott vagy őrizetbe vett minden személy[nek]... joga van arra, hogy ésszerű időhatáron belül tárgyalást tartsanak ügyében vagy a tárgyalásig szabadlábra helyezték. A szabadlábra helyezés olyan feltételekhez köthető, melyek biztosítják a tárgyaláson való megjelenést."

A Kormány vitatta ezt a panaszt.

A. Elfogadhatóság

66. A Bíróság megjegyzi, hogy a kérelem nem nyilvánvalóan megalapozatlan az Egyezmény 35. cikkének 3. bekezdés (a) pontja szerinti értelemben. Továbbá megjegyzi, hogy semmilyen más alapon sem elfogadhatatlan. Ezért elfogadhatónak kell nyilvánítani.

B. Érdem

1. A felek előterjesztései

67. A kérelmező jelezte, hogy a hazai bíróságok nem jártak el azzal a különös gondossággal, amely azokban az esetekben szükséges, amikor a terhelt előzetes letartóztatásban van. Így különösen az eljárásban voltak olyan inaktív időszakok, amikor az ügyben eljáró bírók egyáltalán nem tartottak tárgyalást,

68. A kérelmező véleménye szerint a fogva tartását többször is rövid, elvont és szinte azonos módon megfogalmazott formulák szerint és bármiféle konkrét vizsgálat nélkül hosszabbították meg. Így különösen a Fővárosi Ítéltábla 2011. december 5-i határozata, a Kúria 2012. január 6-i határozata, és a Fővárosi Törvényszék 2012. február 8-i határozata kizárólag a kiszabható büntetés súlyosságára, valamint a kérelmező ellen hozott korábbi ítéletekre hivatkozott a meghosszabbított fogva tartás indoklásánál, anélkül, hogy foglalkozott volna a személyes körülményeivel, például az egészségi állapotával, amely ellensúlyozhatta volna a szökés és visszaesés veszélyét. Azt is megemlítette, hogy számos alkalommal eltávoztatott a házi őrizetéből úgy, hogy nem élt vissza a lehetőséggel, ami szintén valószínűtlenné tette az esetleges szökést.

69. Rámutatott továbbá, hogy a hazai bíróságok határozatai nem tükrözték, hogy a bíróság bármi módon figyelembe vette volna a

védelemnek a kevésbé korlátozó intézkedések érdekében az egyéni körülmények alapján felhozott érveit.

70. A Kormány a hazai bíróságok indokolását fenntartva előadta, hogy a kérelmező fogva tartásának megfelelő és elégséges indoka volt. Így különösen a kérelmező nyílt, szándékos és szervezett bűnözői magatartása és bűnismétlése utalt arra, hogy a kérelmező visszaesővé válhat, és a hazai bíróságok ezt elégségesen alátámasztották.

71. Emellett a kérelmezőt három, a későbbiek során összevont különböző ügyben vádolták több bűncselekmény elkövetésével, ami hozzájárult az ügy bonyolultságához. A Kormány álláspontja szerint a hazai bíróságok megfelelő körütekintést tanúsítottak a szükséges eljárási cselekmények végrehajtása során, és a kérelmező fogva tartása az eset körülményei között megfelelő és ésszerű intézkedés volt.

72. A Kormány azt is előadta, hogy a hazai hatóságok megfontolták a kevésbé szigorú intézkedések alkalmazását, és azért tartották fenn a kérelmező előzetes letartóztatását, illetve a későbbiekben a házi őrizetét, mert semmilyen egyéb, enyhébb intézkedés nem lett volna elégséges.

2. A Bíróság megítélése

(a) A figyelembe veendő időszak

73. A Bíróság először is felidézi hogy a hat hónapos szabály a Szerződő Államok azon kívánságát tükrözve, hogy korábbi határozatokat ne lehessen korlátlan ideig megkérdőjelezni, a jogbiztonság érdekeit szolgálja. A szabály kijelöli az Egyezmény szervei által elvégzett felülvizsgálat időbeni határait, és mind az egyének, mind az állami hatóságok felé jelzi annak az időszaknak a hosszát, amelyen túl a felülvizsgálatot már nem végezhető el (ld. *Walker v. the United Kingdom* (dec.), no. 34979/97, ECHR 2000-I).

74. Az olyan körülmények között, ahol a vádlott előzetes letartóztatása több, nem folyamatosan egymást követő időszakban valósul meg, és ahol a kérelmező az előzetes letartóztatással kapcsolatos panaszt nyújthat be akkor, amikor szabadlábon van, a Bíróság úgy ítéli meg, hogy a nem folyamatosan egymást követő időszakokat nem egyben, hanem külön-külön kell tekinteni. A Bíróság véleménye szerint ez a megoldás nagyobb mértékben tiszteletben tartja a fenti hat hónapos szabály célját.

75. Ezért, mihamarabb szabadlábon vannak, a kérelmezőknek a szabadon bocsátásukat követő hat hónapon belül kell az előzetes letartóztatásukra vonatkozó bármely panaszt benyújtaniuk. Ebből az következik, hogy az Egyezmény 35. cikke 1. bekezdése alapján nem vizsgálható az előzetes letartóztatásnak az a szakasza, amely hat hónapnál korábban ér véget annál, mint amikor a kérelmező panasszal fordul a Bírósághoz. Amikor azonban az ilyen időszakok a kérelmező ellen folyamatban éppen folyamatban levő büntetőeljárásnak a részei, akkor a Bíróság, amikor a fogva tartás ésszerűségét az 5. cikk 3. bekezdése szempontjából általában véve vizsgálja, , figyelembe veheti azt a tényt, hogy a kérelmező korábban már volt

előzetes letartóztatásban (ld. *Idalov v. Russia* [GC], no. 5826/03, §§ 129-130, 22 May 2012).

76. Emellett a Solmaz ügyben a Bíróság úgy ítélte meg, hogy amikor a büntetőeljárás másodfokon még folyamatban van, és a kérelmezőt továbbra is megfosztják a szabadságától - jöllehet az Egyezmény 5. cikke 1. bekezdése (a) pontja alapján - a fogva tartás több egymást követő szakaszát egy időszakként kell kezelni, és a hat hónapos időszakot csak az előzetes letartóztatás utolsó szakaszának a végétől kell számolni (ld. *Solmaz v. Turkey*, no. 27561/02, § 36, 16 January 2007).

77. A jelen esetben a felek nem vitatták, hogy a kérelmező házi őrizete szabadságtól való megfosztást jelentett az 5. cikk értelmében, és a Bíróság sem lát okot arra, hogy ezt másképp ítélje meg (ld. *Vachev v. Bulgaria*, no. 42987/98, § 64, ECHR 2004-VIII (extracts); *Lavents v. Latvia*, no. 58442/00, § 63, 28 November 2002). A Bíróság megítélése szerint a házi őrizetben töltött időszakot figyelembe kell venni az előzetes letartóztatás hosszának a meghatározásánál.

78. A Bíróság megjegyzi, hogy a jelen ügyben az előzetes letartóztatásnak három időszaka volt.

79. Az első időszak 2005. június 20-án kezdődött a kérelmező őrizetbe vételével, és 2008. május 30-ig tartott, amikor megkezdte egy másik, ettől független ügyben a szabadságvesztése letöltését.

80. A szabadságvesztése letöltéséig és a 2011. február 2-i ismételt előzetes letartóztatásba helyezéséig tehát a kérelmezőt "az illetékes bíróság által történt elítélést követően" az Egyezmény 5. cikke 1. bekezdése (a) pontja hatálya alá esően, és nem az 5. cikk 1. bekezdése (c) pontja értelmében tartották fogva.

81. Ebből adódóan a második időszak 2011. február 2-án kezdődött, amikor a kérelmezőt 2013. november 8-ig előzetes letartóztatásba és házi őrizetbe helyezték. Ezen a napon a kérelmezőt a jelen ügytől független büntetőeljárás kacsán előzetes letartóztatásba helyezték, amellyel kapcsolatban nem nyújtott be panaszt.

82. Ami azt az időszakot illeti, amely 2014. február 28-án azzal kezdődött, hogy a kérelmezőt bűnösnek találták és életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték, és 2015. július 2-ig tartott, amikor is a másodfokú bíróság az első fokú ítéletet hatályon kívül helyezte, és az ügyet visszautalta az elsőfokú bírósághoz, a Bíróság felidézi, hogy tekintettel az Egyezmény 5. cikke 3. bekezdése és 1. bekezdése (c) pontja közötti alapvető összefüggésre, egy első fokon elítélt személy nem tekinthető abból a célból fogva tartottnak, hogy - az utóbbi rendelkezés meghatározása szerint - "bűncselekmény elkövetése alapos gyanúja miatt az illetékes hatóság elé állítsák", hanem olyannak tekintendő, akire az 5. cikk 1. bekezdése (a) pontja vonatkozik, amely "az illetékes bíróság által történt elítélést követően" feljogosít a szabadságtól való megfosztásra (ld. *Maglódi v. Hungary*, no. 30103/02, § 32, 9 November 2004). Ennek megfelelően a kérelmező fogva tartásának időszaka nem esik az 5. cikke 3. bekezdése hatálya alá.

83. Ezért az Egyezmény 5. cikke 3. bekezdése szempontjából a harmadik időszak 2015. július 2-án kezdődött, amikor a kérelmezőt ismét előzetes letartóztatásba helyezték.

84. Ezek alapján a Bíróság megállapítja, hogy a jelen ügyben egy időszakként kell figyelembe venni azt az időszakot, amely 2011. február 2-én kezdődik (amikor a kérelmezőt a szabadságvesztés büntetése letöltése után előzetes letartóztatásba helyezik), és 2013. november 8-ig tart (amikor a házi őrizete véget ér, és egy másik büntetőeljárás keretében előzetes letartóztatásba helyezik), valamint azt az időszakot, amely 2015. július 2-án (a fellebbezési eljárásban az ítéletét hatályon kívül helyezésével) kezdődött és a jelen ítélet meghozatalának időpontjáig tartott.

85. A Bíróság megjegyzi, hogy a kérelmező előzetes letartóztatásának első időszaka vonatkozásában, amely 2005. június 2-tól 2008. május 30-ig tartott, a kérelmező 2012. augusztus 2-án nyújtotta be a panaszát a Bíróságra, vagyis amikor az Egyezmény 35. cikke 1. bekezdésében kikötött hat hónapos időhatár az ügy tekintetében már lejárt.

86. Bár e körülmény miatt a Bíróság ezt az időszakot önmagában nem vizsgálná, ez volt az első alkalom, amikor a kérelmező szabadságát nem tartották tiszteletben, amit tanácsos figyelembe venni a kérelmező későbbi fogva tartása ésszerűségének vizsgálatánál (ld. *Neumeister v. Austria*, 27 June 1968, p. 37, § 6, Series A no. 8; v.ö. a fent hivatkozott *Solmaz kontra Törökország* ügy 36. pontjával, amely a fellebbezési szakasz során foganatosított folyamatos fogva tartásra vonatkozik, míg a jelen ügyben az előzetes letartóztatás első időszakát követően a kérelmező egy másik ügyben hozott jogerős ítéletben kiszabott szabadságvesztését töltötte.)

87. Ebből adódóan a jelen esetben a fogva tartás figyelembe veendő időszaka a mai napig összesen körülbelül három évet és két hónapot tesz ki, amelyet további három éves előzetes letartóztatás előzött meg.

(b) A fogva tartás hosszának ésszerűsége

i. Általános elvek

88. A Bíróság ismét emlékeztet arra, hogy az a kérdés, hogy a fogva tartás időtartama indokolt volt-e, elvontan nem ítéltető meg. Azt, hogy a vádlott fogva tartása indokolt-e, minden esetben az ügy tényállására és jellemzőire tekintettel kell megítélni. Tartós fogva tartás csak akkor indokolható egy adott ügyben, ha konkrét jelei vannak annak, hogy a fogva tartás a közérdekből eredő valós szükségleteket szolgálja, amelyek az ártatlanság vétele ellenére súlyosabban esnek latba, mint az egyén szabadságának tiszteletben tartását kimondó, az Egyezmény 5. cikkében lefektetett szabály (ld. többek között a fent hivatkozott *Kudla*, cited above, §§ 110 *et seq.*)

89. A tartós fogva tartás törvényességének sine qua non feltétele, hogy alapos gyanú álljon fenn arra vonatkozóan, hogy az őrizetbe vett személy bűncselekményt követett el. Bizonyos idő eltelte után azonban az alapos

gyanú megléte már nem elég. Az ilyen esetekben a Bíróságnak meg kell állapítania, hogy az igazságügyi hatóság által hivatkozott egyéb alapokon továbbra is indokolt volt-e a szabadságtól megfosztás. Amennyiben ezek az indokok “megfelelőek” és “elégészesek”, akkor a Bíróságnak arról is meg kell győződnie, hogy a nemzeti hatóságok “különleges gondossággal” folytatták-e le az eljárást (ld. *Labita v. Italy* [GC], no. 26772/95, §§ 152 and 153, ECHR 2000-IV) A fogva tartás időtartamát - legyen az bármilyen rövid - a hatóságoknak meggyőző módon kell indokolniuk (ld. *Shishkov v. Bulgaria*, no. 38822/97, § 66, ECHR 2003-I (extracts)). Amikor arról döntenek, hogy valakit szabadon engedjenek vagy fogva tartsanak, a hatóságoknak figyelembe kell venniük az egyéb lehetséges intézkedéseket annak biztosítására, hogy az illető a tárgyaláson megjelenjen (ld. *Jablonski v. Poland*, no. 33492/96, § 83, 21 December 2000).

90. Elsősorban a nemzeti igazságügyi hatóságok feladata annak biztosítása, hogy egy adott ügyben a terhelt előzetes letartóztatása ne lépje túl az ésszerű hosszúságot. E célból - megfelelő figyelmet fordítva az ártatlanság vélelmének elvére - meg kell vizsgálniuk valamennyi érvet amellet, illetve az ellen, hogy fennáll-e olyan közérdek, amely indokoltá teszi az 5. cikktől való eltérést, és ezeket az érveket ismertetniük kell a fogva tartás megszüntetése iránti kérelmekkel kapcsolatos határozataikban. A Bíróságnak lényegében az e határozatokban kifejtett indokolások, továbbá a kérelmező fellebbezéseiben előadott, jól dokumentált tények alapján kell döntenie arról, hogy az 5. cikk 3. bekezdését megsértették-e (ld. például *McKay v. the United Kingdom* [GC], no. 543/03, § 43, ECHR 2006-X)

(ii) Az általános elvek alkalmazása a jelen ügyben

91. A Bíróság megállapítja, hogy a figyelembe vett időszak alatt a kérelmező folytatólagos fogva tartásának indokait a hazai bíróságok számos alkalommal vizsgálták (ld. fentebb a 20-21., 25., 37-38., 43. és 46-47. pontokat). A hazai hatóságok minden alkalommal megállapították, hogy a kérelmező fogva tartását a büntetőeljárás szabályoknak megfelelően hosszabbították meg, továbbá utaltak a kérelmezővel szemben fennálló megalapozott gyanúra, és a szökés és visszaesés kockázatára. Az első indok esetében a vádak súlyosságára hivatkoztak, míg a második indoknál a régebbi visszaeséseit és az ellene hozott korábbi ítéleteket hozták fel.

92. A szökés veszélyének fennállása tekintetében a Bíróság felidézi, hogy egy ilyen kockázat megléte nem ítéltető meg pusztán az ítélet súlyossága alapján, hanem számos egyéb releváns tényezőt is figyelembe kell venni, amelyek vagy megerősítik a szökés veszélyének fennállását, vagy olyan csekélynek tüntetik fel, amely alapján az előzetes letartóztatás nem tűnik indokoltnak (ld. *Panchenko v. Russia*, no. 45100/98, § 106, 8 February 2005). A szökés veszélyét a terhelt személyiségére, lakóhelyére, erkölcsére, otthonára, foglalkozására, vagyonára, családi kötelékeire,

valamint az az ellene folytatott eljárás helyszínéül szolgáló országhoz fűző bármiféle kapcsolatra való figyelemmel kell felmérni.

93. A jelen ügyben a Bíróság elfogadja, hogy a kérelmező ellen felhozott vádak súlyossága miatt a hatóságok jogosan vélhették úgy, hogy eredendően fennáll a szökés veszélye (ld. *Ilijkov v. Bulgaria*, no. 33977/96, §§ 80-81, 26 July 2001). A figyelembe vett időszak alatt azonban a vádak súlyossága volt az egyetlen tényező, amelyet a kérelmező megszökése veszélyének a felmérésénél figyelembe vettek. Így különösen a 2012. január 6-i másodfokú határozatban a Kúria úgy döntött, hogy a vádak súlyossága meghatározóbb, mint a kérelmező szabadlábra helyezését esetlegesen megalapozó körülmények, például az egészségi állapota (ld. fentebb a 23. pontot).

94. Ezzel kapcsolatban a Bíróság nem hagyhatja figyelmen kívül azt a tényt, hogy a kérelmező számos alkalommal kapott engedélyt a szülei meglátogatására, akár más városban is, és mégsem szökött meg. A hatóságok azonban meghosszabbították az előzetes letartóztatását és a házi őrizetét azon az alapon, hogy csakis ezen a módon akadályozható meg az elszökése. A Bíróság megítélése szerint nem sikerült feloldani a nyilvánvaló ellentmondást aközött, hogy a kérelmező betartotta az eltávozási engedélyéhez kapcsolódó szabályokat, a hatóságok viszont kitartottak amellett, hogy fennáll a szökés kockázata, és a hatóságok indokolása a kiszabható büntetés súlyosságára korlátozódott, amely bizonyos idő eltelte után önmagában már nem tekinthető elégségesnek a folytatólagos fogva tartás megindokolásához.

95. A bűnismétlés veszélyének vonatkozásában a Bíróság ismét emlékeztet arra, hogy a korábbi ítéletek alapján megalapozottan lehetett tartani attól, hogy a vádlott új bűncselekményt követhet el (ld. *Selçuk v. Turkey*, no. 21768/02, § 64, 10 January 2006).

96. A Bíróság megállapítja, hogy a határozatok figyelembe vették a korábbi bűncselekmények jellegét, és az ennek megfelelően kiszabott ítéletek számát, bár ez utóbbi szempontból némileg eltértek egymástól (ld. fentebb a 25. 38. és 47. pontokat). A Bíróság megjegyezte, hogy az utolsó bűncselekményt a kérelmező a kilencéves szabadságvesztése letöltése alatti feltételes szabadságra bocsátás időszaka alatt követte el (ld. fentebb a 23. pontot).

97. A Bíróság álláspontja szerint a hazai hatóságok az eset körülményei, és különösen a kérelmező előélete és személyisége alapján (ld. *Clooth v. Belgium*, 12 December 1991, § 40, Series A no. 225; és *Paradysz v. France*, no. 17020/05, § 71, 29 October 2009) jogosan tarthattak attól, hogy kérelmező újabb bűncselekményeket követ el, és ez az indok - legalábbis kezdetben - "megfelelő" és "elégséges" volt.

98. Mindemellett a Bíróság úgy ítéli meg, hogy ezek a tényezők nem jelentik azt, hogy a hatóságok korlátlanul jogosultak ennek a megelőző intézkedésnek a meghosszabbítására. Az idő múlásával az előzetes letartóztatás eredeti indokai egyre kevésbé lesznek relevánsak, és a hazai bíróságoknak egyéb "megfelelő" és "elégséges" indokokkal kell

alátámasztaniuk a szabadságtól való megfosztást (ld. *Labita v. Italy* [GC], no. 26772/95, § 153, ECHR 2000-IV) Emellett a Bíróság nem tekinthet el attól a tényről, hogy a kérelmezőt a tárgyalás megkezdéséig két éven és kilenc hónapon át megfosztották a szabadságától, amit egy másik, három éven át tartó előzetes letartóztatás előzött meg. A Bíróság véleménye szerint amikor az előzetes letartóztatást a Bíróság esetjoga alapján elfogadott időn túl hosszabbítják meg, akkor azt - még az adott ügy sajátos körülményei között is - különösen erős indokokkal kell alátámasztani.

99. A jelen ügyben azonban a kérelmező szabadságtól való megfosztását meghosszabbító határozatokat meglehetősen sablonosan és összefoglaló formában fogalmazták meg, és nem vették a tekintetbe a helyzet időközbeni alakulását. Miközben igaz, hogy az idő múlásával sem a szökés, sem a bűnismétlés veszélye nem hagyható teljes mértékben figyelmen kívül, a hazai hatóságok elmulasztották annak felmérését, hogy az előzetes letartóztatásban és házi őrizetben már eltöltött rendkívül hosszú idő után a fogva tartás indokai továbbra is elégségesek maradtak-e, és nagyobb súllyal esnek-e a latba, mint a kérelmező joga arra, hogy ésszerű időhatáron belül tárgyalást tartsanak ügyében vagy a tárgyalásig szabadlábra helyezték.

100. A hatóságok által tanúsított gondosság vonatkozásában a Bíróság megjegyzi, hogy a kérelmező ellen a vádiratot az elsőfokú bíróságra 2007. május 11-én nyújtották be, és az első tárgyalást 2007. december 17-én tartották (ld. fentebb a 7-8. pontot). Ezalatt és azt ezt követő időszakban folytatódott a kérelmező fogva tartása, és az első fokú ítéletet csak 2014. február 28-án, több mint hat év eltelte után hozták meg (ld. fentebb a 14. pontot).

101. Nem történt előrelépés az eljárás során 2011 júliusa és 2012 májusa között, amikor a bíróság egyáltalán nem tartott tárgyalást. Ekkorra a kérelmező már hosszú ideje előzetes letartóztatásban volt, és a Bíróság számára ez az inaktív időszak további aggályokat vet fel a kérelmező folytonos fogva tartása vonatkozásában (ld. *Dragin v. Croatia*, no. 75068/12, § 118, 24 July 2014). A hazai bíróságoknak meg kellett volna vizsgálniuk, hogy az Egyezmény 5. cikke 3. bekezdésében előírtaknak megfelelően a tárgyalásig szabadlábra lehet-e helyezni (ld. *Vlasov v. Russia*, no. 78146/01, § 104, 12 June 2008).

102. Figyelembe véve az eljárás során adódó fenti késedelmeket, valamint azt a tényt, hogy a kérelmező rendkívül hosszú időt töltött őrizetben, a Bíróság megállapítja, hogy az ügyben eljáró bíróság nem járt el különös gondossággal a kérelmező ügyének tárgyalása során.

103. A fentiek alapján a Bíróság úgy határoz, hogy a kérelmező fogva tartása nem tekinthető ésszerűnek. Ezért az Egyezmény 5. cikkének 3. bekezdését megsértették.

III. AZ EGYEZMÉNY 5. CIKKE 4. BEKEZDÉSÉNEK ÁLLÍTÓLAGOS MEGSÉRTÉSE

104. A kérelmező azt sérelmezte, hogy a Fővárosi Bíróság a 2013. július 10-én kelt határozatának elfogadása során megsértette az ő eljárási jogait, nevezetesen nem tartotta tiszteletben a "fegyverek egyenlősége" alapelvét. Az Egyezmény 5. cikkének 4. bekezdésére hivatkozott, amely így szól:

„Szabadságától letartóztatás vagy őrizetbe vétel folytán megfosztott minden személynek joga van olyan eljáráshoz, melynek során őrizetbe vételének törvényességéről a bíróság rövid határidőn belül dönt, és törvényellenes őrizetbe vétele esetén szabadlábra helyezését rendeli el.”

A Kormány vitatta ezt az érvelést.

A. Elfogadhatóság

105. A Bíróság megjegyzi, hogy a kérelem nem nyilvánvalóan megalapozatlan az Egyezmény 35. cikkének 3. bekezdés (a) pontja szerinti értelemben. Továbbá megjegyzi, hogy semmilyen más alapon sem elfogadhatatlan. Ezért elfogadhatónak kell nyilvánítani.

B. Érdem

1. A felek beadványai

106. A kérelmező azt állította, hogy a Fővárosi Bíróság a házi őrizet kötelező felülvizsgálatával valamint a kérelmező szabadon bocsátás iránti kérelmével kapcsolatos döntését egy névtelen, állítólag a kérelmező egy korábbi cellatársától származó olyan levélre alapította, amelyhez a kérelmezőnek nem volt teljes hozzáférése.

107. A Kormány fenntartotta, hogy a hazai bíróság megfelelő egyensúlyt tartott a kérelmező eljárási jogai és a magánélethez fűződő jog között, amikor úgy döntött, hogy a levél írójának személyét nem fedi fel. A Kormány álláspontja szerint a döntést a "fegyverek egyenlősége" alapelv tiszteletben tartásával hozták meg. A kérelmező ismerte a levél tartalmát, mivel azt a bírósági tárgyaláson ismertették vele, és egyedül a levél írójának személyazonosságát nem közölték vele a magánélet tiszteletben tartása védelmében. Azzal érveltek, hogy a kérelmezőnek megfelelő lehetősége volt arra, hogy a levélre vonatkozó észrevételeit megtegye, és a levélhez egyébként sem fűződtek jogi következményei, mivel a házi őrizet meghosszabbítására a szökés-elrejtőzés veszélye miatt volt szükség.

2. A Bíróság értékelése

108. A Bíróság megismétli, hogy az Egyezmény 5. § 4. bekezdése szerinti eljárásoknak, amikor a bíróság őrizetben tartással szembeni

fellebbezés tárgyában hoz döntést, kontradiktóriusnak kell lenniük, és a biztosítani kell a felek, azaz az ügyész és a fogvatartott személy között a "fegyverek egyenlőségét". A fegyverek egyenlősége nem valósul meg, ha a kérelmezőtől vagy a védőjétől megtagadják az őrizetben tartás törvényességének megtámadáshoz alapvető fontosságú nyomozási iratokhoz való hozzáférést. (ld. többek között *Mooren v. Germany* [GC], no. 11364/03, § 124, 9 July 2009; *Svipsta v. Latvia*, no. 66820/01, § 129, ECHR 2006-III (extracts); *Schöps v. Germany*, no. 25116/94, § 44, ECHR 2001-I; és *Garcia Alva v. Germany*, no. 23541/94, § 39, 13 February 2001).

109. Az őrizetben lévő személynek vagy a védőjének azon jogát, hogy a büntetőeljárás alapját képező nyomozási iratokhoz hozzáférhessen, csak abban az esetben lehet korlátozni, ha a korlátozás valamely erős és kiegyenlítő közérdek alapján szigorúan szükséges. Arra az esetre, ha teljes hozzáférés nem biztosítható, az Egyezmény 5. cikk 4. bekezdése előírja, hogy a nehézséget oly módon kell ellensúlyozni, hogy a magánszemély ennek ellenére is hatékonyan meg tudja támadni az ellene felhozott állításokat (ld. *Piechowicz v. Poland*, no. 20071/07, § 203, 17 April 2012, további hivatkozással az *A. and Others v. the United Kingdom* [GC], no. 3455/05, § 205, ECHR 2009).

110. A Bíróság megjegyzi, hogy a jelen esetben az eljáró bíró mind a kérelmezőt, mind az ügyészt tájékoztatta a bírósághoz 2013. május 22-én benyújtott levélről, amely a kérelmező eljárási taktikájával kapcsolatban figyelmeztette az eljáró bírót, miszerint a kérelmező a bíró elfoglaltság miatti kizárására, elrejtőzésre és fenyegető magatartás tanúsítására törekszik. A levélben szereplő információkat a 2013. július 10-én tartott tárgyaláson a bíró összefoglalta, azonban a kézzel írt levélről nem adott másolatot a kérelmezőnek arra való tekintettel, hogy a levél írója, aki az adatainak zártan kezelését kérte, a kézírás alapján azonosítható lett volna.

111. Így a levél pontos tartalmát a kérelmező és a védő is megismerték. A Bíróság e tekintetben megjegyzi, hogy a kérelmező az állítások megbízhatóságát így nem tudta megkérdőjelezni, hogy a levél írójának nem tehetett fel kérdéseket.

112. A Bíróság úgy véli, hogy a kérelmezőnek nem volt sok kilátása arra, hogy a levél írójának szavahihetőségét megkérdőjelezze anélkül, hogy a személyazonosságát ismerné, azonban ismerte a bizonyítékot és lehetősége volt arra, hogy a levelet, valamint az abban szereplő információkat megtámadja (vö. *Lietzow v. Germany*, no. 24479/94, § 46, ECHR 2001-I).

113. A Bíróság véleménye szerint a levélben szereplő állítások jelen esetben nem játszottak kizárólagos vagy döntő jelentőségű szerepet abban, hogy a Fővárosi Bíróság a kérelmező házi őrizetének meghosszabbítása mellett döntött.

114. Valójában a Fővárosi Bíróság elutasította az ügyészségnek a névtelen levélre alapozott azon indítványát, hogy a kérelmezőt a házi őrizet helyett helyezték előzetes letartóztatásba. A kérelmező házi őrizetének meghosszabbítását elrendelő döntés továbbá lényegében a korábbi, kényszerintézkedést elrendelő döntésben szereplő indokokat ismételte meg,

többek között azt, hogy a kiszabható büntetés súlyossága miatt fennáll a szökés-elrejtőzés veszélye.

115. A fentiekre tekintettel nem áll fenn olyan indok, amely alapján megállapítható lenne, hogy a kérelmező őrizetben tartása törvényességének a felülvizsgálatával kapcsolatos eljárás összességében nem felelt meg az Egyezmény 5. cikk 4. bekezdésben foglalt követelményeknek.

116. Ebből következően a rendelkezést nem sértették meg.

IV. AZ EGYEZMÉNY 6. CIKKÉNEK ÁLLÍTÓLAGOS MEGSÉRTÉSE

117. A kérelmező továbbá azt állította, hogy a büntetőeljárás hossza összeegyeztethetetlen volt az Egyezmény 6. cikkének 1. bekezdésében foglalt "ésszerű idő" követelményével.

„Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét ... bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja ..."

A Kormány vitatta ezt az álláspontot.

A. Elfogadhatóság

118. A Bíróság megjegyzi, hogy a számításba veendő időszak 2005. június 2-án kezdődött, és még nem ért véget. Így több mint tíz évig tartott a két eljárási szinten. Ilyen hosszú eljárások esetében a Bíróság úgy ítéli meg, hogy a kérelem nem nyilvánvalóan megalapozatlan az Egyezmény 35. cikkének 3. bekezdés (a) pontja szerinti értelemben. Továbbá megjegyzi, hogy semmilyen más alapon sem elfogadhatatlan. Ezért elfogadhatónak kell nyilvánítani.

B. Érdem

1. A felek beadványai

119. A kérelmező fenntartotta, hogy az eljárások elhúzódásához vezető hosszú ideig tartó tétlenség hazai bíróságnak tulajdonítható. Különösképpen az, hogy 2009 decembere és 2010 szeptembere, valamint 2011 júliusa és 2012 januárja között nem volt tárgyalás az ügyben.

120. A Kormány arra hivatkozott, hogy a nemzeti hatóságok megfelelő körültekintéssel jártak el az eljárások során. Azzal érveltek, hogy az eljárások nem voltak túlzottan hosszúak, ha figyelembe vesszük mennyire összetett volt az ügy, amelyben nyolc vádlott tizenkét bűncselekményével foglalkozó három jelentős ügyet egyesítettetek. Az eljáró bírók személyében bekövetkező változások nem az állam miatt következtek be, a kérelmező volt az, aki addig provokálta a bírókat, hogy elfogultság miatt ki kellett őket zárni.

2. A Bíróság értékelése

121. A Bíróság megismétli, hogy az eljárás hosszának indokoltságát az ügy körülményeinek fényében kell értékelni a következő feltételek figyelembe vételével: az ügy összetettsége, a kérelmező és az eljáró hatóságok magatartása, és a jogvita tárgya (ld., (ld. egyéb hatóságok esetében, *Pélissier and Sassi v. France* [GC], no. 25444/94, § 67, ECHR 1999-II). A Bíróság továbbá több alkalommal is kimondta az Egyezmény 5. cikk 3. bekezdésével kapcsolatban, hogy a bírósági tárgyalásra váró őrizetben lévő személyek esetében a hatóságoknak "különleges figyelemmel" kell eljárniuk (ld. *Tomasi v. France*, 27 August 1992, § 84, Series A no. 241-A). Olyan esetben, amikor a vádlott fogva tartása az ellene indult büntetőeljárás eredményétől függ, a fogva tartás tényét figyelembe kell venni annak eldöntése során, hogy az érdemi határozat elfogadására ésszerű időn belül került-e sor. (ld. *Abdoella v. the Netherlands*, 25 November 1992, § 24, Series A no. 248-A).

122. A Bíróság elfogadja, hogy bizonyos mértékű késedelemre magyarázat lehet az, hogy a hazai hatóságoknak három összetett, nagy jelentőségű, számos vádlott tizenkét rendbeli bűncselekményét érintő egyesített ügyben kellett döntést hozniuk, ami egy átlagos büntetőeljáráshoz képest eleve jóval bonyolultabbá tette a vádlott ügyének elbírálását (ld., *mutatis mutandis*, *Horych v. Poland*, no. 13621/08, § 115, 17 April 2012). Azonban ezek a tények önmagukban nem indokolják az eljárás elhúzódását.

123. A kérelmező magatartásával kapcsolatban a Bíróság megjegyzi, hogy - nyilván nem az eljárás felgyorsítása érdekében - ismételten folyamodott valószínűleg halogató szándékú lépésekhez indítványozta például a bírák kizárását; és e lépéseit akár a bíróság munkájának szándékos akadályozásaként is lehetne értelmezni (ld. a fenti 10. és 12-13. bekezdéseket).

124. A Bíróság megjegyzi, hogy a 6. cikk nem írja elő a kérelmező részére a bírósággal való tevékeny együttműködést. Nem lehet azt sem ellene értékelni, hogy a hazai jogszabályok által elérhető minden jogorvoslati lehetőséget igénybe vett. Mindazonáltal a fentiekben hivatkozott magatartása az alperes államnak fel nem róható objektív ténynek minősül, amelyet figyelembe kell venni annak elbírálásakor, hogy az eljárás az Egyezmény 6. cikkében foglalt ésszerű időhatárt túllépte-e (ld. *Eckle v. Germany*, 15 July 1982, § 82, Series A no. 51).

125. A hatóságok eljárásával kapcsolatban a Bíróság legalább két, a hatóságoknak felróható jelentősen inaktív időszakot említ, nevezetesen a 2009 decembere és 2010 szeptembere közötti időszakot, valamint a 2011 július és 2012 január közötti időszakot, bár az is igaz, hogy az eljárás egyéb szakaszaiban jelentős számú tárgyalást tartottak. Azonban az ügy során felmerült összes jelentős nehézségük ellenére a bíróságok kötelesek voltak az eljárást hatékonyan megszervezni és biztosítani az eljárás során az Egyezményben foglalt garanciák betartását.

126. Végezetül a Bíróság megjegyzi, hogy az az eljárás, amely már eddig is tíz éve tart, még mindig az első fokú bírósági szakaszban tart.

127. A Bíróság az ügy tárgyával kapcsolatos esetjoga alapján úgy ítéli meg, hogy a jelen esetben az eljárás túlzottan elhúzódott, és nem felelt meg az "ésszerű idő" követelményének.

128. Ezért az Egyezmény 6. cikkének 1. bekezdését megsértették.

IV. AZ EGYEZMÉNY 8. CIKKÉNEK ÁLLÍTÓLAGOS MEGSÉRTÉSE

129. A kérelmező állítása szerint a családi látogatások számának korlátozásával megsértették a magán-és családi élet tiszteletben tartásához való jogát.

130. Kérelmező az Egyezmény 8. cikkére hivatkozott, amely így szól:

„1. „Mindenkinek joga van arra, hogy magán- és családi életét, lakását és levelezését tiszteletben tartsák.

2. E jog gyakorlásába hatóság csak a törvényben meghatározott, olyan esetekben avatkozhat be, amikor az egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte érdekében, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, avagy mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükséges.”

A Kormány vitatta ezt az álláspontot.

A. Elfogadhatóság

131. A Bíróság megjegyzi, hogy a kérelem nem nyilvánvalóan megalapozatlan az Egyezmény 35. cikkének 3. bekezdés (a) pontja szerinti értelemben. Továbbá megjegyzi, hogy semmilyen más alapon sem elfogadhatatlan. Ezért elfogadhatónak kell nyilvánítani.

B. Érdem

1. A felek beadványai

132. A kérelmező azt állította, hogy annak ellenére, hogy a házi őrizetét számos, - összesen körülbelül több mint száz alkalommal - feloldották, 2012. február 2. és március 12. között egyáltalán nem látogathatta meg az édesanyját, és azután is csak havonta egyszer mehetett el hozzá. 2012 júliusában nem engedélyeztek számára rendszeres látogatásokat, és 2013 augusztusában elutasították a napi eltávozás iránti kérelmét, amelyet azért adott be, hogy édesanyjának a gyógyszeres kezelésében segítsen. Továbbá halálos beteg édesapját is csak havonta egyszer kereshette fel, noha a hazai hatóságok tisztában voltak azzal, hogy az állapota folyamatosan romlik. A

kérelmező arra is rámutatott, hogy a házi őrizetből való eltávozásra vonatkozó előírásokat mindig betartotta.

133. A Kormány elismeri, hogy a házi őrizet ideje alatt a kérelmezőnek a családtagok meglátogatására és a velük való kapcsolattartásra vonatkozó jogait korlátozták, amely a családi élethez való jogba való beavatkozásnak minősül. Azonban úgy véli, hogy ez a beavatkozás megfelelt a házi őrizetre vonatkozó jogszabályi előírásoknak, jogos cél érdekében, nevezetesen annak megelőzése céljából került rá sor, nehogy a gyanúsított az igazságszolgáltatást akadályozza, illetve az eset egyedi körülményei között arányos is volt annak fényében, hogy a kérelmező különböző okok miatt számos alkalommal kapott eltávozásra engedélyt.

2. A Bíróság értékelése

134. A Bíróság megjegyzi, hogy az Egyezmény 5. cikkében foglaltak szerint törvényesnek minősülő fogva tartás természeténél fogva a magán-és családi élet korlátozásával jár. Azonban a fogvatartott magán-és családi élet tiszteletben tartásához való joga szempontjából lényeges, hogy a büntetés-végrehajtás elősegíti-e, hogy az elítélt a közeli családtagjaival kapcsolatot tartson fenn (ld. *Khoroshenko v. Russia* [GC], no. 41418/04, § 106, ECHR 2015; és *Messina v. Italy* (no. 2), no. 25498/94, § 61, ECHR 2000-X).

135. A Bíróság úgy ítéli meg, és ezt a felek sem vitatják, hogy a hatóságok azzal, hogy a kérelmezőt a szülei látogatásában korlátozták a látogatások számát illetően, beavatkoztak a kérelmezőnek az Egyezmény 8. cikk 1. bekezdésben foglalt magán-és családi élet tiszteletben tartásához való jogába.

136. Ez a beavatkozás azonban nem minősül az Egyezmény megsértésének, ha "a jogszabályokkal összhangban" történik, a 8. cikk 2. bekezdésben foglalt törvényes cél vagy célok érdekében kerül rá sor, és "egy demokratikus társadalomban szükséges" intézkedésnek minősül.

137. A Bíróság megjegyzi továbbá, hogy a vitatott intézkedésre a házi őrizet végrehajtásáról szóló 6/2003. együttes rendelet alapján került sor (ld. a fenti 54. bekezdést), ezért a beavatkozás "a jogszabályoknak megfelelt." Az is elfogadható érv, hogy a vitatott intézkedésre "zavargás vagy bűncselekmény megelőzése", tehát a 8. cikk 2. bekezdése szerinti törvényes cél érdekében került sor.

138. A Bíróság feladata, hogy meggyőződjön arról, hogy a hatóságok igazságos egyensúlyt teremtettek-e az elérni kívánt törvényes célból származó igény és a kérelmezőnek fogvatartása idején őt megillető, a magán-és családi élet tiszteletben tartásához való joga között.

139. Jelen esetben a kérelmező nem a kapcsolattartáshoz fűződő jogára a házi őrizet ideje alatt alkalmazott rendszert sérelmezte, panasza csupán arra az időszakra, a 2012. február 2. és március 12. közötti időre vonatkozik, amikor is nem engedélyezték neki, hogy az édesanyját meglátogassa, valamint a 2012. júliusi időszakra, amikor nem kapott engedélyt arra, hogy

a halálos beteg édesapját naponta látogathassa, és csak havi egy alkalmat engedélyeztek neki.

140. A Bíróság először is megismétli, hogy a megtámadott tényeket nem önmagukban, hanem egy objektív standard alkalmazásával az egész ügy fényében, az alperes Államot megillető mérlegelési jogkörre figyelemmel vizsgálja.

141. Igaz, hogy 2012. július 18-án elutasították a kérelmezőnek a házi őrizetből történő rendkívüli eltávozás iránti kérelmét, amelyet azért nyújtott be, hogy az édesanyjának segítsen, de a kérelmező maga is elismerte, hogy körülbelül száz alkalommal engedélyeztek neki rendkívüli eltávozást különböző indokok alapján, többek között, hogy meglátogathassa a kórházban fekvő édesanyját, hogy orvosi kezelésben részesüljön, betekintszen ügye irataiba, elkísérje az édesanyját a kórházba, valamint hogy havonta egyszer meglátogassa az édesapját. A Bíróság azt is megjegyzi, hogy a 2012. január 23-án elfogadott, a kérelmező házi őrizetét elrendelő döntés alapján a kérelmező rendszeresen, minden hónap második szerdáján elhagyhatta a házi őrizetet.

142. Így a kérelmezőnek lehetősége volt arra, hogy a családtagjait meglátogassa, és rendszeres kapcsolatot tartson fenn velük, noha korlátozott számú alkalommal.

143. A Bíróság úgy ítéli meg továbbá, hogy a hazai hatóságok a kérelmező további eltávozásai iránti kérelmei elutasításainak indoklásában megfelelően figyelembe vették a kérelmező egyedi körülményeit. Különösképpen a 2012. július 18-án kelt döntés, amelyben a kérelmező arra irányuló kérelmét utasították el, hogy minden nap elmehessen az édesanyjához, hogy a gyógyszereit beadja neki, mivel I. T., a büntetőeljárás egy másik vádlottja ugyanabban a házban lakott, mint a kérelmező édesanyja, és így a gyógyszereket oda tudta adni a kérelmező helyett (ld. a fenti 31. bekezdést). A kérelmezőnek az arra irányuló kérését, hogy a házi őrizetből havonta kétszer elmehessen meglátogatni az édesapját, részben jóváhagyták a 2012. augusztus 14-én kelt döntésben, és ezt azzal indokolták, hogy az ennél gyakoribb eltávozás a házi őrizetnek a büntetőeljárás törvényben meghatározott céljával nem lenne összeegyeztethető, és a Bíróság szerint ez az érvelés ésszerű és nem önkényes (ld. a fenti 34. bekezdést).

144. A Bíróság úgy véli, hogy a hazai hatóságok megfelelő egyensúlyt találtak a két, egymással versenyben álló, a súlyos bűncselekmények üldözéséhez fűződő társadalmi érdek és a családi élet védelmével kapcsolatos kérelmezői érdek között.

145. Az ügy körülményei alapján a Bíróság úgy találja, hogy a kérelmezőnek a magán-és családi élet tiszteletben tartásához való jogát csupán olyan mértékű korlátozás érte, amely egy demokratikus társadalomban a szándék szerinti törvényes cél elérése érdekében szükséges.

146. Ebből következően az Egyezmény 8. cikkét nem sértették meg.

V. AZ EGYEZMÉNY 9. CIKKÉNEK ÁLLÍTÓLAGOS MEGSÉRTÉSE

147. A kérelmező azt is sérelmezte, hogy a bíróságok megsértették a vallása kifejezésre juttatásához fűződő jogát azzal, hogy nem engedélyezték a házi őrizetből való eltávozását, hogy a misén részt tudjon venni. Kérelmező az Egyezmény 9. cikkére hivatkozott, amely így szól:

„1. Mindenkinnek joga van a gondolat-, a lelkiismeret- és vallásszabadsághoz; ez a jog magában foglalja a vallás vagy meggyőződés megváltoztatásának szabadságát, valamint a vallásnak vagy meggyőződésnek mind egyénileg, mind együttesen, mind a nyilvánosság előtt, mind a magánéletben istentisztelet, oktatás és szertartások végzése útján való kifejezésre juttatásának jogát.

2. A vallás vagy meggyőződés kifejezésre juttatásának szabadságát csak a törvényben meghatározott, olyan korlátozásoknak lehet alávetni, amelyek egy demokratikus társadalomban a közbiztonság, a közrend, közegészség vagy az erkölcsök, illetőleg mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükségesek.”

A Kormány vitatta ezt az érvelést.

A. Elfogadhatóság

148. A Bíróság megjegyzi, hogy a kérelem nem nyilvánvalóan megalapozatlan az Egyezmény 35. cikkének 3. bekezdés (a) pontja szerinti értelemben. Továbbá megjegyzi, hogy semmilyen más alapon sem elfogadhatatlan. Ezért elfogadhatónak kell nyilvánítani.

B. Érdem*1. A felek beadványai*

149. A kérelmező szerint a katolikus vallás gyakorlásában nagyon fontos a közösségi elem. Állítása szerint túlmegy a demokratikus társadalomban arányosnak és szükségesnek tekinthető határon az, hogy elutasították a heti egyszeri misén való részvételre és e célból a házi őrizet elhagyására irányuló kérelmét.

150. A Kormány nem vitatta, hogy beavatkozás történt a kérelmezőnek az Egyezmény 9. cikke szerinti vallásszabadsághoz fűződő jogába. Azonban fenntartották, hogy az intézkedést jogszabályt írja elő, és törvényes célt szolgált, nevezetesen a közérdek és mások jogainak védelme érdekében került sor rá. Arányos is volt, mivel a kérelmező, vallásstanári végzettséggel rendelkezik, és képes lett volna a vallásgyakorlásra a templomi környezet nélkül is.

2. A Bíróság értékelése

151. A vallásszabadság elsősorban a gondolat és a lelkiismeret szabadságához kapcsolódik. A jognak ezt a szempontjáról a 9. cikk 1. bekezdése rendelkezik, miszerint mindenkinek joga van a vallásához vagy vallási meggyőződéséhez és ahhoz, hogy a vallását vagy meggyőződését megváltoztassa, és ez a jog abszolút jellegű. Azonban amint azt a 9. cikk 1. bekezdésének további része szerint, a vallásszabadság kiterjed arra is, hogy valaki egyénileg is, de akár együttesen vagy a nyilvánosság előtt is kifejezésre juttathatja, gyakorolhatja hitét. A vallási meggyőződést ki lehet fejezni dicsőítéssel, tanítással, gyakorlással és szertartással. A vallási meggyőződésről való tanúságtétel szavakkal és tettekkel jár együtt (ld. *Leyla Şahin v. Turkey* [GC], no. 44774/98, § 105, ECHR 2005-XI). Azonban nem tartozik a 9. cikk szerinti védelem hatálya alá minden valláson vagy vallási meggyőződésen alapuló vagy abból eredő cselekmény (ld. *Kalaç v. Turkey*, 1 July 1997, § 27, *Reports of Judgments and Decisions* 1997-IV, és *Kosteski v. "the former Yugoslav Republic of Macedonia"*, no. 55170/00, § 37, 13 April 2006). Annak érdekében, hogy egy cselekmény az Egyezmény 9. cikke szerint "kifejezésre juttatásnak" minősüljön, szorosan kapcsolódnia kell a valláshoz vagy meggyőződéshez. Erre példa lehet a dicsőítés vagy áhítat, amely a vallásgyakorlás vagy a vallási meggyőződés gyakorlásának általánosan elismert módja. Azonban a vallás vagy vallási meggyőződés kifejezésre juttatása nem korlátozódik ezekre a cselekedetekre; az eset körülményei alapján kell meghatározni, hogy a cselekedet és az annak alapjául szolgáló meggyőződés között fennáll-e a megfelelően szoros és közvetlen kapcsolat. Konkrétan semmi nem írja elő, hogy a kérelmezőnek bizonyítania kell, hogy a cselekménye a kérdéses vallásban előírt kötelezettségét teljesítésére irányul (ld. *Cha'are Shalom Ve Tsedek v. France* [GC], no. 27417/95, §§ 73-74, ECHR 2000 VII; *Leyla Şahin*, ld. fent idézett, §§ 78)

152. A Bíróság megjegyzi, hogy a hatóságok beavatkoztak a kérelmezőnek a 9. cikk szerinti jogába, amikor nem engedélyezték neki, hogy a házi őrizetet a misén való részétel érdekében elhagyja. Ezt az intézkedést jogszabály írta elő, nevezetesen a házi őrizet végbehajtásáról szóló 6/2013. együttes rendelet (ld. a fenti 54. bekezdést). A Bíróság megjegyzi továbbá, hogy az intézkedés célja az volt, hogy biztosítsa a kérelmezőnek a büntetőeljárásban való részvételét, és ennek megfelelően törvényes cél elérést szolgálta, nevezetesen a közrend védelmét. Arról még kell győződni, hogy a sérelmezett intézkedés szükséges-e egy demokratikus társadalomban és arányban áll-e az elérni kívánt törvényes céllal.

153. A Bíróság úgy ítéli meg, hogy a kérelmező vallási szertartáson való részvételének korlátozása annak a közvetlen következménye, hogy a kérelmezőt házi őrizetbe helyezték. Ha azonban a kérelmező vizsgálati fogságban lenne, minden valószínűség szerint részt vehetne az intézetben tartott szertartásokon. Az a tény, hogy az eljárás egy meghatározott szakaszában egy enyhébb kényszerintézkedést alkalmaztak vele szemben,

azzal járt, hogy többé nem vehetett részt szervezett vallási eseményen, míg egyébként részt vehetett volna.

154. A Bíróság arra is rámutat, hogy a kérelmezőnek a házi őrizet elhagyására vonatkozó kérelme általános megfogalmazásokat tartalmazott a vasárnaponkénti hosszabb időszakokról, és nem jelölte meg sem a helyet, sem az általa felkeresni kívánt templomot. A Bíróság úgy véli, hogy e megfontolásoknak döntő jelentősége volt abban, hogy a hazai bíróság következtetése szerint a kérelmező e kérelme nem egyeztethető össze a házi őrizet céljaival (ld. a fenti 39. bekezdést).

155. A Bíróság úgy ítéli meg, hogy a kérelmező vallási jogait érintő beavatkozás nem volt olyan mértékű, hogy az az Egyezmény 9. cikk szerinti jog lényegét érintő sérelemmel járt volna.

156. Az alperes államot megillető mérlegelési jogkörre tekintettel a Bíróság úgy ítéli meg, hogy a kérelmező vallásgyakorlásának korlátozása a házi őrizet által elérni kívánt törvényes céllal arányos volt.

157. Ebből következően, az Egyezmény 9. cikkét nem sértették meg.

VII. AZ EGYEZMÉNY TOVÁBBI ÁLLÍTÓLAGOS MEGSÉRTÉSE

158. Az 5. cikk 4. bekezdésre hivatkozással a kérelmező azt állította, hogy az előzetes letartóztatás meghosszabbítására irányuló ügyészi indítványokat csak röviddel a meghallgatás előtt kézbesítették a részére, így nem kapott elég időt a védelem előkészítésére.

159. A Bíróság megjegyzi, hogy a kifogásolt események 2006. szeptember 26-án, 2006. november 27-én és 2006. július 1-jén, valamint 2006. július 26-án történtek, míg a kérelmet 2012. augusztus 2-án nyújtották be a Bíróságra, és így több mint hat hónap telt el a fenti időpontokhoz képest. Ebből az következik, hogy a kérelemnek ezt a részét elfogadhatatlannak kell nyilvánítani, mivel nem felel meg az Egyezmény 35. cikk 1. bekezdése szerinti hat hónapos szabálynak, és a 35. cikk 4. bekezdése alapján el kell utasítani.

VIII. AZ EGYEZMÉNY 41. CIKKÉNEK ÁLLÍTÓLAGOS MEGSÉRTÉSE

160. Az Egyezmény 41. cikke kimondja:

“Ha a Bíróság az Egyezmény vagy az ahhoz kapcsolódó jegyzőkönyvek megsértését állapítja meg és az érdekelt Magas Szerződő Fél belső joga csak részleges jóvátételt tesz lehetővé, a Bíróság – szükség esetén – igazságos elégtételt ítél meg a sértett félnek.”

A. Károk

161. A kérelmező összesen 30 000 euró (EUR) nem vagyoni kártérítést követelt.

162. A Kormány az igényt túlzónak találta.

163. A Bíróság úgy ítéli meg, hogy a kérelmező a megállapított jogsértések miatt nem vagyoni kárt szenvedett, és méltányossági alapon 2.000 EUR-t, és az ezen összeget terhelő adók összegét ítéli meg a jogcím alatt.

B. Költségek és kiadások

164. A kérelmező további 23 000 EUR összeget követelt a Bíróság előtt felmerült költségek és kiadások megtérítésére. Ez az összeg megfelel az ügyvédje által számlázandó, 180 EUR összegű óradíjért végzett 127 órányi jogi munka díjának, amely magában foglalja az Áfa összegét, valamint 140 EUR postai költséget.

165. A Kormány túlzottnak ítélte ezen igényeket.

166. A Bíróság esetjoga alapján a kérelmezők a költségekre és kiadásokra annyiban jogosultak, amennyiben azok ténylegesen és szükségszerűen felmerültek és összepszerűségükben ésszerűek. Jelen ügyben a Bíróság a birtokában lévő dokumentumokra és a fentiekre való tekintettel 6.000 EUR megítélését tartja indokoltnak a költségek, valamint a kérelmező által az ezen összeg miatt fizetendő adó fedezésére.

C. Késedelmi kamat

167. A Bíróság úgy találja megfelelőnek, hogy a késedelmi kamatnak az Európai Központi Bank marginális hitelkamatán kell alapulnia, s ahhoz további három százalékpontot kell hozzáadni.

A FENTI INDOKOK ALAPJÁN A BÍRÓSÁG

1. Egyhangúlag elfogadhatónak nyilvánítja az Egyezmény 5. cikk 3. bekezdése, az 5. cikk 4. bekezdése (a 2013. július 10-én hozott döntés vonatkozásában), a 6. cikk 8. bekezdése, és a 9. cikke szerinti panaszokat, és a kérelem többi részét elfogadhatatlannak nyilvánítja;

2. *Egyhangúlag megállapítja*, hogy az Egyezmény 5. cikk 3. bekezdését megsértették;
3. *Egyhangúlag megállapítja*, hogy az Egyezmény 5. cikk 4. bekezdését nem sértették meg;
4. *Egyhangúlag megállapítja*, hogy az Egyezmény 6. cikk 1. bekezdését megsértették;
5. Megállapítja hat szavazattal egy ellenében, hogy az Egyezmény 8. cikkét nem sértették meg;
6. Megállapítja hat szavazattal egy ellenében, hogy az Egyezmény 9. cikkét nem sértették meg;
7. *Egyhangúlag megállapítja*, hogy
 - (a) hogy az alperes Államnak attól az időponttól számított három hónapon belül, amikor az ítélet az Egyezmény 44. cikkének 2. bekezdése szerint véglegessé válik, a kérelmező számára az alperes Állam nemzeti valutájában a teljesítéskori átváltási árfolyam alkalmazásával meg kell fizetnie;
 - (i) nem vagyoni kár tekintetében 2 000 (azaz kétezer) eurót, továbbá az ezen összeget terhelő adók összegét;
 - (ii) a kérelmező számára költségek és kiadások tekintetében együttesen 6 000 (azaz hatezer) eurót, továbbá az ezen összeget terhelő adók összegét;
 - (b) hogy a fent említett három hónap elteltével a teljesítés időpontjáig a késedelmes időszakra az Európai Központi Bank marginális hitelkamatlábát három százalékponttal meghaladó mértékű kamatot kell fizetni a fenti összegek után;
8. *Egyhangúlag elutasítja* a kérelmező igazságos elégtétellel kapcsolatos további igényét.

Készült angol nyelven, írásbeli kihirdetésre került 2016. január 5-én, a Bíróság Eljárási Szabályzata 77. cikk 2. és 3. bekezdésének megfelelően.

Françoise Elens-Passos
Hivatalvezető

Vincent A. De Gaetano
Elnök

Az Egyezmény 45. cikk 2. bekezdésével és a Bíróság Eljárási Szabályzata 74. cikk 2. bekezdésével összhangban Wojtyczek bíró különvéleményét az ítélethez csatolták.

V.D.G
F.E.P

WOJTYCZEK BÍRÓ RÉSZLEGES ELLENVÉLEMÉNYE

1. Tisztelettel nem értek egyet a többséggel abban a kérdésben, hogy jelen esetben a 8. és 9. cikket megsértették-e.

2. Az ügy nehéz kérdéseket vet fel egyrészt a 8. és 9. cikk, illetve az 5. cikk közötti kapcsolat vonatkozásában az előzetes letartóztatás és a házi őrizet tekintetében. Tisztában vagyok azzal, hogy ezekkel a kérdésekkel több módon is lehet foglalkozni, és jogi szempontból egyik megoldás sem teljesen kielégítő.

3. A kérelmező azt állította, hogy a házi őrizet miatt a családi életét és vallásszabadságát érintő egyes korlátozások ellentétesek az Egyezményvel.

4. Az előzetes letartóztatás és a házi őrizet az érintett személlyel szemben eltérő korlátozásokkal jár. E korlátozások bizonyos emberi jogokat alapjaikban érintenek, különösen a személyes szabadságot és a magánélethez való jogot, és időnként egyéb emberi jogok, például valamely vallás híveit megillető vallásszabadság sérelmével is járhatnak. Azonban ezek a korlátozások az Egyezmény alapján megengedettek a jelen nemzetközi okmányban lefektetett feltételek tiszteletben tartása mellett, így különösen akkor, ha az arányosság elvét figyelembe vesszük.

5. A jelen ügy elbírálása érdekében különbséget kell tennünk a házi őrizetből eredő korlátások két típusa között. Az első típusba azok a házi őrizettől elválasztható, az egész büntetőeljárás ideje alatt alkalmazható korlátozások tartoznak, még akkor is, ha az intézkedés megszűnik. Ilyen például az, ha az érintett nem hagyhatja el az állam területét. A második típusba azok a korlátozások tartoznak, amelyek csak a házi őrizet keretein belül és annak részeként indokoltak. A sérelmezett intézkedések ebbe a második csoportba tartoznak. A házi őrizet megszüntetését követően a vádlottnak nem lehet megtiltani, hogy egy halálos beteg családtagját meglátogassa, és nem lehet megakadályozni, hogy vallási szertartáson részt vegyen.

6. Jelen ügyben a Bíróság úgy ítélte meg, hogy az az időtartam, amelyre a kérelmezőt a szabadságától megfosztották (előzetes letartóztatás vagy házi őrizet formájában) nem tekintendő ésszerűnek. Ezért úgy találta, hogy az előzetes letartóztatás általános rendszere az Egyezmény sérelmével jár. Ez azt jelenti, hogy a valójában az őrizetben tartási (előzetes letartóztatás vagy házi őrizet) rendszerhez tartozó korlátozások az Egyezménybe ütköznek. Azonban az őrizetben tartási rendszerhez kapcsolódó néhány intézkedésről kimondta, hogy azok megfelelnek az Egyezményben foglaltaknak. Ennek megfelelően a hazai hatóságoknak az őrizetben tartás enyhítését elutasító döntései megfelelnek az Egyezményben foglaltaknak.

7. Nézőpontom szerint, ha a házi őrizet túl hosszú ideig tart, az azzal jár, hogy az azzal kapcsolatos intézkedések is túl hosszú ideig vannak érvényben, és így már az Egyezmény alapján nem igazolhatóak.

8. Továbbá fenntartásaim vannak a 9. cikket érintő indoklással kapcsolatban is. Nyilvánvaló, hogy az előzetes letartóztatás és a házi őrizet az érintett személyt megillető vallásszabadság bizonyos korlátozásával jár.

Továbbá bizonyos körülmények alapján indokolt lehet, hogy a házi őrizetben lévő személy egyáltalán ne hagyhassa el az őrizet helyét. Ugyanakkor a vallásszabadság megkívánja a nemzeti hatóságoktól, hogy minden ésszerű intézkedést tegyenek annak biztosítása érdekében, hogy a házi őrizetben álló személy a vallási szertartásokhoz hozzáférjen, a lehetőségekhez képest figyelembe véve a különböző vallások sajátosságait és a hívők vallási kötelezettségeit. Véleményem szerint erre a kötelezettségre nagyobb hangsúlyt kellene fektetni. E kötelezettség tartalmának meghatározásához az ütköző jogi érdekek között igazságos egyensúlyt kell teremteni. A kiegyensúlyozás folyamata során többek között a gyakorlati nehézségeket és a hatóságok terheit szükséges figyelembe venni.

9. Nem vagyok biztos abban, hogy az, hogy a kérelmező a házi őrizet ideje alatt nem tudott misére menni, nem sértette lényegében ezt a jogát. Ez a beavatkozás azonban a házi őrizet vonatkozásában az Egyezménynek megfelelő lehet. Jelen esetben többek között fontos megjegyezni a vádlott terhére rótt bűncselekmények súlyosságát és azt, hogy a vallási szertartáson való részvétele iránti kérelmét általánosan fogalmazta meg.